

ФИЛОСОФСКИ ТЪРСЕНИЯ И СЮРРЕАЛИСТИЧНИ МОТИВИ

Светлана Ананиева

Институт за литература и изкуства „М.О. Ауезов“ – Казахстан

Резюме. Авторът представя водещи тенденции и основни направления в развитието на казахската и световната литература, разкрити в колективни монографии, чиито автори са литературоведи и критици от най-авторитетните научни центрове в света. Според тях в прозата се появяват нови хоризонти, нови художествени теми, литературни форми и стилове. Реалният литературен процес преодолява ситуацията на разкол в националните литератури, включително и чуждестранния ъндърграунд. Инакомислието като концепт, емиграцията като творческа стратегия в условията на многоезичие водят към формиране на трансконтинентална литература, към литература на „европейския дом“. На фона на очевидното укрепване на позицията на съвременната литература прозвучават мнения и опасения по повод на това, че разнопосочността на литературното развитие води към неговото изчезване, към размиване на границите.

Keywords: Kazakh and world literature; literary forms; styles; multilingualism; transcontinental literature

Дълбокото осмисляне на натрупания практически/емпиричен и теоретичен материал в казахското литературознание и всестранното изучаване на световния теоретичен опит извеждат съвременните изследвания в областите на литературната история, теория и компаративистика на ново равнище. Сериозните литературоведски изследвания от интегративен тип се базират на критически анализ на дискурса и позволяват изучаването на литературата в световен мащаб, като световен процес.

Интензивно се извършват типологични съпоставки в областта на сравнителното литературознание на най-съдържателните равнища на художествения текст с отчитане на всичките му елементи (типология на автора, персонажа, сюжета и т. н.). В литературоведската компаративистика – едно от водещите направления в съвременната казахска филология, класиката, преосмислена от нови позиции и включена в межкултурни диалози, се изпълва с нови съдържания. Активно и всестранно се изследват проблеми-

те на художествения превод, рецептивната поетика, херменевтиката, стилът, литературната компаративистика и комуникативната поетика.

Водещите тенденции и основните направления в развитието на казахската и световната литература са разкрити в „Очерци върху развитието на световната литература на границата между XX и XXI в.“ (Алмати, 2006), в колективните монографии „Литературно-художествен диалог“ (Алмати, 2008), „Най-новата чуждестранна литература“ (Алмати, 2011), „Интеграционните процеси и казахската литература“ (Алмати, 2011) и др.

Автори на разделите в колективните монографии са литературоведи и критици от най-авторитетните научни центрове в света – Института за световна литература „М. Горки“ към Руската академия на науките, Института за литература към Българска академия на науките, Института за литература към Академията на науките на Молдова, литературни теоретици от Яшкия държавен университет „А. И. Куза“ (Румъния), водещи специалисти от Германската академия на науките (Гьотинген), Института за словашка литература към словашката АН, Бакиния славянски университет, Московския държавен университет „Ломоносов“, Делхийския университет (Индия), Университета в Анкара (Турция), Палацкия университет в Чехия, различни вузове в Казахстан и др.

За пръв път заедно с Колумбийския университет (САЩ) със съдействието на посолството на Република Казахстан в САЩ бяха издадени антологии на казахската литература „The Stories of the Great Steppe / Рассказы великой степи“ (Сан Диего, 2013) и „Summer Evening, Prairie Night, Land of Golden Wheat. The Outside World in Kazakh Literature / Летний вечер, ночь в прерии, земля золотой пшеницы: зарубежный мир в казахской литературе“ (Сан Диего, 2016). Според американските учени „Разкази от великата степ“ позволяват да се направи „интелектуално и литературно пътешествие в Казахстан“ (Робърт Д. Гутман, Johns Hopkins University) и открива за англоезичния читател „един нов свят на литературите на Централна Азия – разнообразието на култури и многоезичието на Казахстан“ (Пол Майкъл Тейлър, Smithsonian Institution). „The Stories of the Great Steppe“ и „Summer Evening, Prairie Night, Land of Golden Wheat“ се приемат като учебник в американските университети, където се изучава казахска култура. Антологията „Лятна вечер, нощ в прерията, земя на златно жито: чуждият свят в казахската литература“, включваща художествени текстове от XIX и XX в., позволява да се представи творчеството на казахските поети и белетристи в историко-литературна перспектива и да се проследи как се е развивала, обогатявала и възлизала на нови смислови равнища екологичната тематика, как се е развивало изучаването на проблема „човек и природа“.

Съвременните казахско-американски литературни връзки обхващат широк спектър и имат своя история, което позволява да се открие механиз-

зъм за наследяване и смяна на традициите, натрупването на художествени ценности, ролята на новите художествени преводи и т.н. На това е посветена колективната монография „Казахско-американски литературни връзки: съвременно състояние и перспективи“ (Алмати, 2016). Компаративният метод на анализ и диахронният анализ на повествователните структури, референциалните аспекти на наратива, които са в състояние да породят повествователни (художествени, дискурсивни) светове (story worlds), имат особена роля в извършените от казахстанските и американските литературоведи анализи на художествения текст. Съдържателната страна на художествените произведения се проявява в ракурса на диалогичната поетика в литературите на Казахстан и САЩ. Избраните траектории на изследванията са насочени към проявление и разкриване на общите моменти в развитието на двете литератури, многообразието на естетическия ландшафт, мултикултурализмът като водеща черта в националните култури на Казахстан и САЩ. При това „самоидентификацията“ и „диалогът“ се налагат като ключови категории в съвременното хуманитарно знание.

Център на изследванията на казахските и американските литературоведи, автори на раздели в монографията, е най-новият период в казахско-американското литературно сътрудничество, появата на нови явления, световните тенденции и различните иновации в системата на съвременните литературни и културни контакти, когато промяната на местожителството на автора изостря имагологичния дискурс в творчеството, а културният трансфер гарантира обективност на извършваните литературоведски изследвания.

Изследването на съвременния световен литературен процес от авторите на новата колективна монография „Световният литературен процес в XXI век“ (Алмати, 2016) включва разкриване на неговото тематично многообразие, основните направления в развитието на националните литератури, водещи дискурси в поезията и прозата, новите форми на художествено изразяване на авторовата личност и света. Авторы на отделните раздели в монографията са местни и чуждестранни литературоведи. Световният литературен процес се анализира като многопластова, многофункционална литературна система с нарастващо влияние на медийната литература. Постреализъм, неомитологизъм, съхраняване на националната идентичност, екзистенциално осмисляне на несвободата на битието, мотиви на отчуждение и самотност се разкриват посредством анализиране на художествени произведения, станали забележителни явления в словесността.

През XXI век се формира нова би- и полиезикова картина на света. Историческото време и националната съдба са показвани от съвременните творци в съдбата на героите. В прозата се появяват нови хоризонти, нови художествени теми, литературни форми и стилове. Реалният литерату-

рен процес преодолява ситуацията на разкол в националните литератури, включително и чуждестранния ъндърграунд (А. Чагин). Инакомислието като концепт, емиграцията като творческа стратегия в условията на многоезичие водят към формиране на трансконтинентална литература, към литература на „европейския дом“ (А. Барсуков). На фона на очевидното укрепване на позицията на съвременната литература прозвучават мнения и опасения по повод на това, че разнопосочността на литературното развитие води към неговото изчезване, към размиване на границите. В търсенето на естетическата свобода (символично е тук заглавието на книгата на Е. Шишкина „Аз съм свободен“) писателите и поетите се завръщат към традиционните ценности на реализма, трансформирайки ги в съвременна литература.

Водещите направления в световния литературен процес вървят към съединяване на реалистичния начин на писане и експериментирането с формата и стила, еволюцията на емигрантската литература, лирико-автобиографичното повествование, визуалния, монтажно-клипов тип изображение. Като особено явление се налага емигрантската литература с актуалните теми за националните идентичности и защита на националните ценности, военния дискурс и размисли за съдбата на бежанците. Авторите прекосяват междужанровите граници, изпробвайки разнообразни форми на творчество, пишат стихове и проза, литература за възрастни и за деца, увличат се от източните традиции на символизация. С цялата си пълнота се реализира постмодерният дискурс като особен модел на репрезентация (наративен, антинаративен, иронично-пародиен, фрагментарен и т.н.). Извор на вдъхновение за младите поети са американската школа „поезия на езика“ и идеите на постструктурализма.

Тематичният спектър на поетическите произведения в световния литературен процес е широк и мащабен: философски търсения, криза на духовните ценности, отчуждение, митологична образност, сюрреалистични мотиви, фантастично смесване на реалности. Младите поети от поколението „хай-тек“ експериментират с поетическия език, с поетическия текст, прилагат различни компютърни програми, цифрови материали или техника на „намерения обект“ (found object).

Авторите на колективната монография „Световният литературен процес в XXI век“ – местни и чуждестранни учени – продължават, на базата на литератури като финландската, литовската, шотландската, белоруската, грузинската, татарската, уйгурската (в Китай), иранската, узбекската, киргизката да разкриват търсенията на новите форми на художествен израз на авторовата личност и света.

Задълбочаването и разширяването на етнокултурните и езиковите контакти променят езиковата ситуация през XXI век, самобитността на на-

ционалните литератури и съхраняването на общите черти в еволюцията им – това е най-предвидимият път на развитието им.

PHILOSOPHY SEARCH AND SURREALISTIC MOTIVES

Abstract. The author presents leading trends and main directions in the development of Kazakh and world literature, revealed in collective monographs, whose authors are literary critics and critics of the most authoritative scientific centers in the world. According to them, new horizons, new artistic themes, literary forms and styles appear in prose. The real literary process overcomes the situation of schism in national literatures, including the foreign underground. Inconceivability as a concept, emigration as a creative strategy in the context of multilingualism leads to the formation of transcontinental literature, to the literature of the “European home”. Against the backdrop of the obvious strengthening of the position of modern literature, there are opinions and concerns about the fact that the diversity of literary development leads to its disappearance, to the blurring of borders.

Dr. Svetlana Ananieva, Assoc. Prof.

Head of the Department of Analytics and External Literary Relations
“M.O. Auezov” Institute of Literature and Arts
Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Member of the Writers’ Union of Kazakhstan
Almaty, Kazakhstan